

april 1989.

Voor velen zal het jaar 1989 zijn eerste entomologische schreden inmiddels al gezet hebben. Wij hopen dat dit jaar, waarin de Sektie pas echt van start gaat met een jaarprogramma, tot vele goede contacten zal leiden.

Ook voor 1989 is de bijdrage f 7,50. Nog niet van iedereen is de contributie ontvangen. Voor de Sektie is het giro-nummer gewijzigd. Uw bijdrage dus in het vervolg graag overmaken op : 182 62 84 , t.n.v. H. Vallenduuk te Lely.stad.

De werkgroep Carabidae moet het momenteel zonder coördinator stellen, daar Hans Turin wegens drukke werkzaamheden moest afhaken. Er wordt naarstig naar een opvolger gezocht.

De excursie naar het Haaksberger Veengebied staat inmiddels voor de deur. Voor de goede orde is het noodzakelijk om te weten hoeveel deelnemers er precies zullen zijn en of zij met eigen vervoer of niet komen. Wij gaan ervan uit dat er voor iedereen ruimte genoeg beschikbaar is in de auto's van de deelnemers. Vul zo snel mogelijk het onderstaande formulier in en zend het naar Hans Huijbregts. Hij zorgt ervoor dat het vervoer naar het excursiegebied goed geregeld zal zijn.

Verslag workshop 4 februari in het Museon te Den Haag.

Ondanks het carnaval had ook de tweede bijeenkomst van de sektie weer een grote opkomst: 31 leden. 's Ochtends werden een aantal lezingen over verzameltechnieken gehouden; algemeen (Huijbregts), mollen- en mieren nesten en konijnholten (Vallenduuk), waterkevers (Cuppen), mestkevers (Hielkema). Korte samenvattingen hiervan zijn bijgesloten.

's Middags werd de film "DUNG DOWN UNDER" over mestkevers vertoond. Daarnaast werden veel contacten vernieuwd, veel doosjes uitgewisseld en ook diverse kevers tussen de bedrijven door op naam gebracht.

De voorzitter heeft een projekt van de sektie toegelicht. Het projekt is erop gericht het voorkomen van enige opvallende kevers te registreren.

Projekt interessante vondsten.

Dit projekt is tot nu toe weinig succesvol. Er werd 1 opgave-formulier ontvangen. Ter vergadering bleken echter tal van interessante vondsten gedaan te zijn. Bijvoorbeeld twee onafhankelijke waarnemingen van *Sinodron cylindricum* te Vlagtwedde, terwijl deze soort alleen uit Z. Limburg bekend was. Ter sprake kwam ook het incomplete karakter van de "Brakmanlijst". Uit de provincie Groningen zijn zelfs de meest gewone soorten niet bekend. Als deze soorten echter door niemand gemeld worden, blijft deze incompleteheid in de literatuur bestaan.

Graag dus meer meldingen!

OPGAVE-FORMULIER HAAKSBERGER VEEN 27 mei.

Deelnemer(s):.....
komt/komen met: eigen / openbaar vervoer.
In de auto is nog plaats voor ..... personen.

Verzenden naar Hans Huijbregts, Gravin Marialaan 1A, 2263 TA Leidschendam.

Tijdens de workshop werd gevraagd om eventueel centraal materiaal te gaan inkopen. Het is echter een hele organisatie en wij komen ook niet erg vaak bij elkaar. Er zal door ons contact opgenomen worden met leveranciers om tijdens een vergadering materialen te koop aan te bieden.

Wat betreft chemicaliën kan ook gezegd worden, dat het toch wel erg veel tijd vergt om bestellingen te gaan verwerken. Het ging in dit geval met name om "moeilijk" verkrijgbare chemicaliën zoals Chloral-hydraat en Phenoxetol. Wie er beslist niet aan kan komen, neme contact op met Henk Vallenduuk. Voor 27 mei of 25 november is dan iets af te spreken.

Verzameltechnieken:

Winternesten van mollen.

In de wintertijd loont het de moeite om de nestbal van de winternesten van mollen te onderzoeken. Vooral na nachtvorst of na een vorstperiode bevinden zich vele keversoorten in de nestbal, die door de mol gemaakt is. Op dia's werd getoond hoe een winternest is te onderscheiden van gewone molshopen. Winternesten zijn vele malen groter dan een molshoop en veelal gelegen aan de slootkant of bij paaltjes in weilanden of in de randen van bossages. Met een goede schep kan de hoop opengelegd worden. De nestbal wordt gemaakt van gras met bladeren. Deze bal kan in het veld gezeefd en na het zeven weer op de oude plek teruggelegd worden. Daarna de hoop weer "herstellen".

Konijneholen.

Voor de ingang van konijneholen en vaak ook in de gang zelf liggen dorre bladeren. Tussen deze bladeren kunnen interessante vondsten gedaan worden. Het zeven van dit materiaal kan het hele jaar door uitgevoerd worden.

Mierennesten.

Tussen de mieren en vooral de rode bosmieren leven de zogeheten mierengasten. Deze dieren komen uitsluitend in mierennesten voor. Slechts een enkele soort kan ook elders waargenomen worden. Het zijn dieren uit verschillende orden, zoals o. a. spinnen, miljoen- en duizendpoten, wantsen en kevers. Van de kevers zijn het voornamelijk *Staphylinidae*, *Cucujidae* en *Histeridae*.

Veel dieren bevinden zich in en vlak onder de top, maar ook aan de voet van het nest. Slechts enkele soorten, zoals *Clytra quadripunctata*, en *Potosia cuprea*, leven alleen als larve tussen de mieren van voornamelijk de rode bosmieren (*Formica*).

Een demonstratie zal gegeven worden tijdens de excursie op 27 mei door Henk Vallenduuk.

Nog een kleine tip.

Bij het uitzoeken van zeefsel wordt een wit laken gebruikt. In het veld komt het maar al te vaak voor dat het laken door de wind opgewaaid wordt met alle gevolgen van dien. Om het opwaaien te voorkomen is het aan te raden om een zwaarder doek te gebruiken (linnen) en om in de rand een loodveter in een smalle zoom te naaien. Deze loodveters zijn aan een stuk te koop in een gordijnstoffenzaak.

Algemene verzameltechnieken

Het is theoretisch mogelijk om alleen met behulp van een stikbuis, een exhauster en een paar goede ogen een uitstekende keververzameling aan te leggen. Het succes zal in dit geval echter zeer afhankelijk zijn van de ervaring van de verzamelaar. In de loop der jaren is een groot aantal technieken en hulpmiddelen ontwikkeld die bij de keverstudie van pas kunnen komen. Er zijn zeer veel kevers en ze komen in een grote diversiteit aan biotopen voor. Hierdoor is het aantal technieken en hulpmiddelen aanzienlijk. Onderstaand een samenvatting van een aantal algemene technieken. Men dient echter in het oog te houden dat bijna elke groep zijn eigen gespecialiseerde methoden heeft. Men leert deze het best kennen door op excursie te gaan met een deskundige !

Methoden die berusten op activiteit van de kever.

a natuurlijke activiteit: lopen: blikvallen
vliegen: raamvallen

b lokmiddelen: licht
: feromonen
: voedsel (vooral in de vorm van blikvallen met aas)

Methoden die berusten op activiteit van de verzamelaar.

vegetatie : kloppen en slepen
lucht : vlindernet
strooisel etc: keverzeef:

Dit kan eventueel met de hand uitgezocht worden. Door het zeefsel op water te werpen is het mogelijk de organische fractie van de zwaardere delen (zand !) te scheiden. Men kan vervolgens van de activiteit van de kever gebruik maken in diverse typen zeven/trechters (Berlese/Tullgrun, Winkler/Moczarsky, Doderó) om de kevers af te zonderen.

Mestkevers

De meeste soorten mestkevers zijn in het voorjaar of in de herfst te vangen. Er zijn echter een paar soorten die alleen in de zomer of in de winter te verzamelen zijn. Belangrijke verschillen bestaan tussen de mestkeverfauna van bos en die van open gebieden. In het bos is vooral mest van wild en van schapen het onderzoeken waard. Buiten het bos is specialisatie in de soort mest minder duidelijk. De meeste soorten komen voor op zandige gebieden of op klei, enkele soorten ook in veengebieden. Vergeet niet behalve in de mest zelf, ook in de grond eronder en eromheen te kijken. Op verse kadavers kan men enkele, hoewel geen bijzondere, soorten Onthophagus en Aphodius vinden. Soorten van het genus Trox worden speciaal op uitgedroogde kadavers gevonden.

Het verzamelen van waterkevers

De meest gebruikte methoden voor het verzamelen van waterkevers zullen in het kort besproken worden:

1. Schepnet. Vierkant frame met zijden van 30 x 20 cm en een relatief lange zak. Maaswijdte gaas: 0,5 mm. Bijna overal te gebruiken; kwalitatief.
2. Appelmoes- en theezeef. Vooral in zeer ondiepe wateren en direkt langs de oever te gebruiken.
3. Bodemhapper. Geschikt voor het bemonsteren in diepe wateren vanuit boot of vanaf brug.
4. Fuiken (met en zonder aas). Met name geschikt voor het verzamelen van grotere soorten.
5. Lichtvangsten (zowel boven als onder water). Beperkt aantal soorten en afhankelijk van de activiteit van de soorten.
6. Kick-sampling. Met handen of voeten opwervelen van sediment; door stroming drijven de kevers in het net.
7. Trappen van oevers. Kevers komen bovendrijven.
8. Spoelen van de oever en graven van kuilen.
9. Afzoeken van (bemoste) stenen.
10. Uitspoelen van de wortelkluiten van oever- en waterplanten.
11. Scheppen van oevermonsters boven de hoogwaterlijn.
12. Uitzeven van mos en aanspoelsel.

Bij het uitzoeken van de monsters is het gebruik van een witte bak aan te bevelen (eventueel met gebruik van een zeef).

OPROEP

Een van de activiteiten van de sektie Everts van de NEV in 1989 is het karteren van de verspreiding van een aantal kevers in Nederland. Ieder lid van de NEV kan hieraan bijdragen door het noteren van zijn waarnemingen van betreffende soorten in het jaar 1989. Het is dus niet de bedoeling waarnemingen van voor 1989 op te nemen. Uiteraard wordt er van uitgegaan dat uitsluitend betrouwbare waarnemingen worden aangemeld. U hoeft de betreffende soorten niet te verzamelen. Indien U niet zeker bent van uw determinatie dient u uiteraard wel materiaal te verzamelen en te laten controleren door een expert (uiteraard zijn de bijeenkomsten van de sektie Everts hiervoor uitermate geschikt). Het enige dat wij van U verwachten is een opgave van de vindplaats (lokatie), EIS-hok (eventueel kilometerhok, Amersfoortcoördinaten), datum van waarneming, aantal exemplaren van de betreffende soort en de waarnemer.

Door middel van deze kartering hopen wij zowel inzicht te verkrijgen in de activiteit van keververzamelaars als ook de actuele verspreiding van een aantal soorten kevers. De te karteren kevers zijn een betrekkelijk willekeurige greep uit de Nederlandse soortenlijst met dien verstande dat de meeste soorten betrekkelijk eenvoudig te determineren zijn. In het voorjaar van 1990 worden de resultaten van de kartering bekend gemaakt via de nieuwsbrief van de sektie Everts of eventueel via Entomologische Berichten. Ook kan dan bekeken worden of het onderzoek wordt voortgezet met dezelfde, meerdere of andere soorten. Eventuele suggesties zijn van harte welkom.

De volgende soorten zijn gekozen voor 1989:

Omophron limbatum (F.). Een loopkever die veelal voorkomt langs schaars begroeide, zandige oevers van plassen en zandwinputten. Door het spoelen van de oevers komen de kevers te voorschijn. Een recente verspreidingskaart met alle Nederlandse waarnemingen wordt gegeven door Heijerman & Booij (1985).

Hydrophilus piceus (L.). De grote pekwarte of spinnende watertor (in oudere literatuur vermeld als Hydrous piceus) kon vroeger in grote aantallen waargenomen worden (Heimans & Thijsse, 1928). Recent lijkt de soort minder waargenomen te worden. Mogelijk is de soort slechts in een deel van ons land algemeen. De soort kan eventueel verward worden met Hydrophilus aterrimus Escholtz.

Ocypus olens (Müll.). Onze grootste Nederlandse kortschildkever, vroeger ook wel bekend als Staphylinus olens. Vermoedelijk algemeen in geheel Nederland. Kan verward worden met andere Ocypus- of Staphylinus-soorten.

Coccinella septempunctata L.. Het bij iedereen bekende zevenstipelig lieveheersbeestje.

Melolontha melolontha (L.). De meikever schijnt na het nagenoeg verdwijnen uit Nederland ten gevolge van het gebruik van herbiciden en insecticiden recentelijk weer in aantal toe te nemen. De soort kan verward worden met Melolontha hippocastani F., die met name in de duinen voorkomt.

Polyphylla fullo (L.). De julikever kan met geen enkele andere Nederlandse soort verward worden.

Lucanus cervus (L.). Het vliegend hert is de enige beschermde keversoort in Nederland en mag derhalve niet verzameld worden. Het is de grootste Nederlandse kever die voorkomt in Zuid-Limburg, de Veluwe en Twente (Krikken & Pijpers, 1982).

Leptura rubra L.. Een algemene boktor die zowel op hout (boomstammen) als op bloemen wordt waargenomen. Kan verward worden met Strangalia- en andere Leptura-soorten.

Clytus arietis (L.). De algemeenste van onze wespenbokken. Kan met andere wespenbokken verward worden.

Plagionotus arcuatus (L.). Eén van de zeldzamere wespenbokken. De verspreiding in Nederland is niet bekend.

Wij hopen dat velen van U een bijdrage willen leveren aan dit initiatief. Allen met Uw aller deelname kan dit project slagen. Uw lijst met waarnemingen kunt U opsturen (januari 1990) naar J.G.M. Cuppen, Vakgroep Natuurbeheer, Landbouwuniversiteit Wageningen, Ritzema Bosweg 32a, 6703 AZ Wageningen.

LITERATUUR

Heijerman, Th. & C.J.H. Booij, 1985. De Friese loopkeverfauna: soortenarm of onderbemonsterd? Entomologische Berichten 45: 183-188.

Heimans, E. & J.P. Thijsse, 1928. In sloot en plas, 210 pp.. W. Versluys, Amsterdam.

Krikken, J. & H.C. Pijpers, 1982. Het vliegend hert Lucanus cervus (Linnaeus) in Nederland. Nieuwsbrief European Invertebrate Survey - Nederland 12: 35-43.

Species	Lokatie	EIS-hok	Datum	Aantal	Leg.
Omophron limbatum					
Hydrophilus piceus					
Ocypus olens					
Coccinella septempunc.					
Melolontha melolontha					
Polyphylla fullo					
Lucanus cervus					
Leptura rubra					
Clytus arietis					
Plagionotus arcuatus					

Gaarne opsturen (januari 1990) naar J.G.M. Cuppen, Vakgroep Natuurbeheer, Ritzema Bosweg 32a, 6703 AZ Wageningen.